

บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการจัดการมลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการดำเนินการวิจัยได้ใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การตอบโจทยคำถามวิจัย และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้แยกสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ สรุปผลการศึกษามลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง และการศึกษาแนวทางการจัดการมลพิษทางน้ำจากชุมชนนาร่องในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการมลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แยกประเด็นของการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การศึกษามลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง, แนวทางและรูปแบบการจัดการมลพิษทางน้ำจากชุมชนนาร่องในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง ที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนรวมทั้งสามารถดำเนินการได้เอง สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

มลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง นั้นส่วนใหญ่จะเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษามลพิษที่พบในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียงโดยทำการแบ่งพื้นที่แม่สะเรียงออกเป็น 3 ช่วงประกอบด้วย น้ำแม่สะเรียงตอนต้น น้ำแม่สะเรียงตอนกลาง และน้ำแม่สะเรียงตอนปลาย โดยในแต่ละช่วงของแม่น้ำพบว่ามลพิษที่เกิดขึ้นกับแม่น้ำแม่สะเรียงได้แก่

น้ำแม่สะเรียงตอนต้นนั้น มลพิษส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับความขุ่น เนื่องจากมีตะกอนดินไหลลงสู่น้ำแม่สะเรียง ซึ่งมาจากการพังทลายของหน้าดิน เนื่องการเผาพื้นที่ป่า มีการตัดไม้ทำลายป่าและเผาป่าในพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อใช้ในการทำการเกษตร ดังนั้นมลพิษที่เกิดขึ้นกับแม่น้ำส่วนนี้ ได้แก่ ความขุ่นของน้ำมีความขุ่นมากโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน และจะลดลงในช่วงฤดูแล้ง

มลพิษทางน้ำที่พบในน้ำแม่สะเรียงตอนกลางนั้น ส่วนใหญ่เป็นมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร การใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค การใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชย์ โดยมลพิษที่มีมากที่สุดคือ น้ำมีความขุ่นในช่วงฤดูฝนเช่นเดียวกับตอนบน เนื่องจากการพังทลายและกัดเซาะของดินในพื้นที่ต้นน้ำและบริเวณริมแม่น้ำ เนื่องจากการสร้างถนนเพื่อเข้าไปในหมู่บ้านต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง ทำให้ต้องมีการเปิดหน้าดิน รองลงมาคือ ปัญหาการทิ้งขยะรอบบริเวณแม่น้ำแม่สะเรียง และการเลี้ยงสัตว์บริเวณแม่น้ำทำให้มีการถ่ายมูลสัตว์ลงสู่

แหล่งน้ำและปัญหามลพิษที่พบในน้ำแม่สะเรียงตอนปลายนั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับ ปัญหาความขุ่นของน้ำค่อนข้างสูง แต่สาเหตุหลักมาจากปัญหาการขุดทรายในแม่น้ำ ปัญหาการพังทลายของขอบตลิ่งแม่น้ำ ปัญหาการใช้สารเคมีในการปลูกพืชบริเวณแม่น้ำแม่สะเรียง และปัญหาขยะมูลฝอยเนื่องจากการท่องเที่ยว

ในส่วนของแนวทางการแก้ปัญหา นั้น ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียงได้ร่วมกันแสวงหาแนวทางและรูปแบบในการแก้ปัญหามลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง ซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในชุมชน ประกอบด้วย การเริ่มต้นจากการทำแผนที่ชุมชนเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของปัญหาในพื้นที่ทั้งหมด แล้วจึงร่วมกันดำเนินกิจกรรมในด้านการฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่สะเรียง ประกอบด้วย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลดความขุ่นในแม่น้ำแม่สะเรียง ได้แก่ การทำฝายชะลอน้ำ ชะลอนิน การปลูกป่าประเภทกล้วยและต้นหมากในพื้นที่ต้นน้ำ ปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่กลางน้ำบริเวณสองข้างทางที่มีการก่อสร้างถนน การทำแนวกันไฟในพื้นที่เสี่ยงต่อการพังทลายของดินโดยเฉพาะบริเวณที่ติดกับแม่น้ำแม่สะเรียง เพื่อป้องกันป่าไม้ถูกทำลาย นอกจากนี้ยังมีการดำเนินกิจกรรมในส่วนของ การสร้างจิตสำนึกในการรักแม่น้ำแม่สะเรียง กับเยาวชนและชุมชน ได้แก่ ค่ายสายใยรักษ์น้ำแม่สะเรียง, ค่ายคนรักษ์ปาร์กษ์น้ำसानสัมพันธ์ครอบครัว ,โครงการฝึกอบรมเยาวชน “ค่ายเยาวชนยุคใหม่ ใส่ใจน้ำแม่สะเรียง”

ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ข้างต้น พบว่า การทำแผนที่ชุมชนและลุ่มน้ำแม่สะเรียง กิจกรรมการทำฝายชะลอน้ำ กิจกรรมการปลูกป่าและหญ้าแฝก กิจกรรมค่ายคนรักษ์ปาร์กษ์น้ำसानสัมพันธ์ครอบครัว เป็นกิจกรรมที่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียงและผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96 เนื่องจากว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความรักและความสามัคคีภายในครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และลดมลพิษทางน้ำที่อาจเกิดขึ้นกับน้ำแม่สะเรียง และจากการให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าว ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับน้ำแม่สะเรียงได้ร่วมกับชุมชนจัดทำแผนงบประมาณและแผนปฏิบัติการในการแก้ปัญหามลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียงอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง โดยได้บรรจุเข้าไปยังแผนการจัดสรรงบประมาณของทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ในส่วนของกิจกรรมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมค่ายสายใยรักษ์น้ำแม่สะเรียง, กิจกรรมการทำแนวป้องกันไฟป่า กิจกรรมน้กสืบสายน้ำ และกิจกรรมการวาดภาพน้ำแม่สะเรียงในพื้นที่ จะร่วมกันแสวงหางบประมาณและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการปัญหามลพิษทางน้ำในชุมชนนั้น ประกอบด้วยการเริ่มต้นจากการร่วมกันค้นหาปัญหาของชุมชน หลังจากนั้นจะร่วมกันกำหนดรูปแบบการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดการจัดการปัญหาในพื้นที่ ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการมลพิษทางน้ำ ร่วมกันวางแผนในการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และร่วมกันติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งรูปแบบการแก้ปัญหาดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยมีผู้ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนาทำงานร่วมกับผู้วิจัยภายนอก ซึ่งมีเป้าหมายคือ ให้ชุมชนได้รับความรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและร่วมกันแก้ปัญหา ในการแก้ปัญหา โดยมีความสอดคล้องกับ เสือ อภิชาติเกรียงไกร (2543) เชื่อว่าประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยตรง มีบทบาทในการจัดการทุกขั้นตอนของกระบวนการจะทำให้การจัดการปัญหาต่างๆ มีประสิทธิภาพ การศึกษาได้ค้นหาความต้องการของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างไร โดยพิจารณาจากความเป็นไปได้จากบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะเงื่อนไขจากนโยบายและกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ นอกจากนี้ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ยังอาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหา ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางน้ำ ในส่วนของการจัดการมลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียงนั้น มีความสอดคล้องกับเบญจมา ชูติมา (2546) เรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำและการผลกระทบต่อการกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรรมลุ่มน้ำแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำ และผลของการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำต่อประโยชน์ที่ได้รับระหว่างพื้นที่ต้นน้ำและท้ายน้ำ อันได้แก่ การใช้ที่ดิน ประสิทธิภาพการผลิตเกษตร โดยมีข้อสมมติฐานว่าได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันหรือเท่าเทียมกันด้วยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพื้นที่ต้นน้ำและท้ายน้ำ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยเรื่อง การจัดการมลพิษทางน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่ามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ดำเนินการวิจัยในพื้นที่อื่นต่อไปดังนี้

1. ควรจะมีการนำเอากิจกรรมที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สะเรียง ไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น และเผยแพร่ให้กับประชาชนและชุมชนอื่นที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

2. ควรเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมให้ยาวนานขึ้น เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่นำมาใช้ในการขยายผลและประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ และพัฒนาเป็นแผนปฏิบัติการในท้องถิ่นอย่างชัดเจน

